

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber tertius decimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

Quod Sisenna in libris historiarum adverbis hujuscemodi saepenumero usus est, celatim, vellicatim, saltuatim.

Quum lectitaremus historiam Sinenæ assidue; hujuscemodi figuræ adverbia in oratione ejus animadvertimus, cuimodi sunt hæc, *cursum, properatim, celatim, vellicatim, saltuatim.* ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: *Quam maximè celatim poterat, in insidiis suos disponit.* item alio in loco: *Nos una æstate in Asia & Grecia gesta idcirco literis continentia mandavimus, ne vellicatim aut saltuatim scribendo lectorum animos impediremus.*

LIBER TERTIUS DECIMUS.

C A P U T I.

Inquisitio verborum istorum M. Tullii curiosior, quæ fuit in primo Antonianarum libro: Multa autem impendere videntur præter naturam etiam, præterque fatum: tractatumque an idem duo ista significent, fatum, atque natura, an diversum.

CICERO in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: Hunc igitur ut sequer properavi, quem præsentibus non sunt sequenti: non ut proficerem aliquid; neque enim sperabam id, nec præstare poteram; sed ut si quid mihi humanitatis accidisset (multa autem impendere videntur præter naturam etiam præterque fatum) hujus diei vocem reipublica relinquerem mea perpetua

erga se voluntatis. præter naturam, inquit, præterque fatum. an utrumque idem valere voluerit, fatum atque naturam, & duas res καθ' ἐνός ἑποικιμῆς posuerit, an verò diviserit separaritque, ut alios casus natura ferre videatur, alios fatum, considerandum equidem puto: atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitùs posse præter fatum: quando sic ratio & ordo & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint; nisi illud sanè Homeri sequutus est:

Μὴ δὲ ὑπὲρ μοίῳ ἐν δόμον αἰδέσθαι εἰσοφίχηναι.

Nihil autem dubium est, quin violentiam & inopinatam mortem significaverit: quæ quidem potest rectè videri accidere præter naturam, sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis hujus est explorare, neque temporis. illud tamen non prætermittendum est, quòd Virgilius quoque idipsum quod Cicero de fato opinatus est, quum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mortem per vim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

tamquam in faciendo sine vitæ quæ violenta sunt non videantur è fato venire. Demosthenis autem, viri prudentia pari atque facundia præditi, verba idem ferè significantia de natura atque fato M. Cicero sequutus videtur. ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est, ὑπὲρ σεφάνου. Ο μὲν ποῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων τὸ εἰμαρμένους καὶ τὸ αὐτόμαλλον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῆ πατρίδι, ὑπὲρ τῆ μὴ ταύτῃ ἠπιδεῖν δαλδύκων δόσθησκειν ἰθελῆσθαι. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixisse, id multo ante Demosthenes τὴν πεπωμένῃ καὶ τὸ αὐτόμαλλον θάνατον appellavit. Αὐτόμαλλον enim θάνατον, quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus vi coactus venit.

CAP. II.

Super poetarum Pacuvii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino.

Quibus otium & studium fuit vitas atque ætates doctorum hominum quærere ac memoriæ tradere, de M. Pacuvio & L. Accio tragicis poetis historiam scripserunt hujuscemodi. Quum Pacuvius, inquit, grandi jam ætate & morbo corporis diutino affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc haud parvo junior proficiscens in Asiam, quum in oppidum venisset, devertit ad Pacuvium: comiterque invitatus, plusculisque ab eo diebus retentus, tragœdiam suam, cui *Atreus* nomen est, desideranti legit. tum Pacuvium dixisse ajunt, sonora quidem esse, quæ scripsisset, & grandia: sed videri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis. neque id sanè me pœnitent: meliora enim fore spero quæ deinceps scribam. nam quod in pomis est, itidem, inquit, esse ajunt in ingeniiis: quæ dura & acerba nascuntur, pòst fiunt mitia & jucunda. sed quæ gignuntur statim vieta & mollia, atque in principio sunt uvida, non matura mox fiunt, sed putria. relinquendum igitur visum est in ingenio, quod dies atque ætas mitificet.

CAP. III.

An vocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint.

Risu prorsus atque ludo res digna est, quum plerique grammaticorum asseverant *necessitudinem* & *necessitatem* mutare longè, longèque differre: ideo quòd *necessitas* sit vis quæpiam premens & cogens; *necessitudo* autem dicatur jus quoddam & vinculum religiosæ conjunctionis;

tionis; idque unum solitarium significet. sicut autem nihil quicquam interest *suavitas* dicas an *suavitas*, *santitas* an *santitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, *acritudo*, an quod Accius in Neoptolemo scripsit, *acritas*: ita nihil rationis dici potest, quæ *necessitudo* & *necessitas* separentur. itaque in libris veterum vulgo reperias *necessitudinem* dici, pro eo quod necessum est. sed *necessitas* sanè pro jure officioque observantiæ affinitatisque infrequens est: quamquam, qui ob hoc ipsum jus affinitatis familiaritatisve conjuncti sunt, necessarii dicuntur. repperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suâs, *necessitatem* dictam pro *necessitudine*, id est, jure affinitatis. verba hæc sunt: *Equidem mihi videtur pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Hoc ego scripsi de utriusque vocabuli indifferentia, admonitus fortè verbi istius, quum legerem Sempronii Afellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est; *Nam se patrem suum audisse dicere L. Æmilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo aut summa ei occasio data esset.*

CAP. IV.

Olympiadis Alexandri matris comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandro gestarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est *Orestes vel de insania*, Olympiadem Philippi uxorem festivissimè rescripsisse legimus Alexandro filio. nam quum is ad matrem ita scripsisset; **REX. ALEXANDER. JOVIS. HAMMONIS. FILIUS. OLYMPIADI. MATRI. SALUTEM. DICIT.** Olympias rescripsit ad hanc sententiam: *Amabo, inquit, mi fili, quiescas:*
V
neque

neque deferas me. neque criminere adversum Zanonem. malum mihi prorsum illa magnum dabit, quum tu me litteris tuis pellicem illi esse confuteris. Ea mulieris scietæ atque prudentis erga ferocem filium comitas sensim & comiter admonuisse eum visa est, deponendam esse opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis & adulantium blandimentis & rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese de Jove.

CAP. V.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis, deque eleganti verecundia Aristotelis successorem dia-triba sua eligentis.

ARISTOTELES philosophus annos jam ferè natus duo & sexaginta, corpore ægro affectoque, ac spe vitæ tenui fuit. tunc omnis ejus sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesque, ut ipse deligeret loci sui & magisterii successorem; quo, post summum ejus diem, prouide ut ipso, uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in ejus ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus. ingenio hi atque doctrinis cæteros præstabant. alter ex insula Lesbos fuit, Menedemus autem Rhodo. Aristoteles respondit, facturum esse quod vellent, quum id sibi foret tempestivum. postea brevi tempore quum idem illi, qui de magistro destinando petierant, præsentessent; vinum, ait, quod tum biberet, non esse id ex valetudine sua, sed insalubre esse atque asperum; ac propterea quæri debere exoticum vel Rhodium aliquod vel Lesbium. id sibi utrumque ut curarent, petiuit; usurumque eo dixit, quod sese magis iuvisset. eunt, curant, inveniunt, adferunt. tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum, inquit, hercle vinum & jucundum. petit

petit mox Lesbium: quo item degustato, Utrumque, inquit, oppidò bonum, sed ἰδίαν ἢ Λέσβου. id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin, lepidè simul & verecundè, successorem illa voce sibi, non vinum delegisset. is erat è Lesbo Theophrastus, suavitate homo insigni linguæ pariter atque vitæ. itaque non diu pòst, Aristotele vita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

C A P. VI.

Quid veteres Latini dixerunt quas Græci *ἄγροφθίας* appellant; & item quòd vocabulum barbarismi non usurpaverint neque Romani antiquiores, neque Attici.

Quas Græci *ἄγροφθίας* dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentuinculas, tum voculationes appellabant. quod nunc autem barbære quem loqui dicimus, id vitium sermonis non barbarum esse, sed rusticum, & cum eo vitio loquentes rusticè loqui dictitabant. P. Nigidius in commentariis grammaticis, *Rusticus sit sermo*, inquit, *si adspires perperam*. itaque id vocabulum quod dicitur vulgò barbarismus, qui ante Divi Augusti ætatem purè atque integrè loquuti sunt an dixerint, nondum equidem inveni.

C A P. VII.

Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historiis.

Leænas inter omnem vitam semel parere, eoque uno parru nunquam edere plures quàm unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. verba ex eo libro hæc sunt: ἢ ἢ δὴ λέαινα, ἰὸν ἰαυρότατον

καὶ θησαυτοῦν, ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ πικτὴ ἐν. πικτεσσὶ δὲ
 συνεβάδιθ τῷ τένω τὰς μήτρας. Homerus autem leones
 (sic enim feminas quoque virili genere appellat, quod
 grammatici θήκησιον vocant, pluris gignere atque
 educare catulos dicit. versus) quibus hoc apertè de-
 monstrat, hi sunt:

Εἰρήκῃ ὡς τίς τε λέων πηλὶ οἷσι τέκεσσι
 Ὡρεθὶ τε νήπι ἀγροῖα συναντήσουσιν ἐν ὕλῃ
 Ἄνδρες ἐπικτήρες.

Item alio in loco idem significat:

Ἦσανά μάλα σανάχων, ὡσαυτὲρ λῆς ἠύγναι
 Ὡρεθὶ ἐπὶ σὺνύμνεσ ἐλαφισόλῃ ἀρπασσὴν ἀνήθ
 Τῆς ἐκ πυκνῆς:

Ea nos dissensio atque diversitas quum agitaret inelutissi-
 mi poetarum & historicorum nobilissimi, placuit libros
 Aristotelis philosophi inspicere, quos de animalibus ex-
 quisitissimè composuit. In quibus, quod super ista re
 scriptum invenimus, cum ipsius Aristotelis verbis, in
 his commentariis scribemus. verba Aristotelis hæc sunt
 ex libro de historia animalium sexto:

Λέων δὲ ὅτι μὲν ὀχευθὲ ὀποθεν, καὶ ἐστὶν ὀποθερηλικόν, εἰρη-
 τικὴ περὶτερον. ὀχευθὲ δὲ ἢ πικτὴ ἐκ πᾶσι ὄρεσιν, καθ' ἕκα-
 στον μὲν τοὺ ἐνιαυτόν. πικτὴ μὲν ἐν ἔαρῃ. πικτὴ δὲ ὡς
 ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μὲν τοὶ πλεῖστα ἐξ. πικτὴ δὲ ἐνίοτε καὶ
 ἐν. ὃ δὲ λεχθεῖς μῦθῃ πηλὶ δὲ ἐκβάδιθ τὰς ὑτέρας πικτου-
 τα, ληρώδης ἐστίν. συνεπέθη δὲ ἐκ δὲ σπανίως εἶναι τὰς λέον-
 τας, ἀπορῆν τὴν αἰτίαν δὲ τὸν μῦθον συνθέντῃ. σπανίον
 γὰρ τὸ γένῃ τὸ τῶν λέοντων ἐστὶ, ἢ ὅσα ἐν πολλῷ γίγνεται τό-
 πῳ. ἀλλὰ τὴν Εὐρώπης ἀπάσης ἐν τῷ μετὰ ξυ δὲ Ἀχελώεσ ἢ
 δὲ Νείωσ τοῦ μετὰ. πικτὴ δὲ ὁ λέων πάνυ μικρῶ, ἕτως ὡς
 ἡμίλινα αὐτὰ μόλις βαδίζειν. οἱ δὲ ἐν Συρίῃ λέοντες πικτε-
 σι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἴτα αἰεὶ ἐνὶ ἐλάτῃονα. μὲν δὲ
 ταῦτα σὺν ἐπὶ ἕδεν πικτεσσιν, ἀλλ' ἀγροῖα ἀγατελῶσιν. ἐκ
 ἕκαστῃ δὲ λέοντα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἀρρῆν λέων. βαδίζει δὲ ὁ λέων
 τὰς

τὰς κινῶντας καλεῖται τέτταρας μόνως, δύο μὲν ἀνω-
θεν, δύο δὲ κάτωθεν, βάσις δὲ ἐξάμω & ὦν τὴν ἡλικίαν.

C A P. VIII.

Quod Afranius poeta prudenter & lepidè sapientiam fili-
am esse Usus & Memoria dixit.

EXimiè hoc atque verissimè Afranius poeta de gi-
gnenda comparandaque sapientia opinatus est, quòd
eam filiam esse Usus & Memorix dixit, eo namque ar-
gumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum
velit, non libris solis neque disciplinis rhetoricis diale-
cticisque opus esse; sed oportere eum versari quoque
exercerique in rebus cominus noscendis periclitandisque,
eaque omnia acta & eventa firmiter meminisse: & pro-
indè sapere ac consulere ex his, quæ pericula ipsa rerum
docuerint, non quæ libri tantùm ac magistri per quas-
dam inanitates verborum & imaginum, tanquam in mi-
mo aut in somnio, dicitaverint. Versus Afranii sunt
in togata, cui Sellæ nomen est:

Usus me genuit, mater peperit Memoria.

Sophiam vocant me Graij, vos Sapientiam.

Item versus est in eandem fermè sententiam Pacu-
vii, quem Macedo philosophus vir bonus, familia-
ris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium
templorum:

Ego odi homines ignava opera & philosopha sen-
tentia.

nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius
dicebat, quàm quod homines ignavi ac desides, o-
perti barba & pallio, mores & emolumenta philo-
sophix in linguæ verborumque artes converterent;
& vitia facundissimè accusarent intercutibus ipsi vitiis
madentes.

CAP. IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripserit de Sucleis
& Hyadibus, quæ sunt stellarum vocabula.

Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, ad-
jutorque in literis studiorum ejus fuit. is libros com-
pluris de usu atque ratione linguæ Latinæ, item de variis
atque promiscis quæstionibus composuit. in his esse præ-
cipui videntur, quos Græco titulo *πρωδέκτους* inscripsit,
tamquam omne rerum atque doctrinarum genus conti-
nentis. ibi de his stellis, quæ appellantur fuculæ, hoc
scriptum est: *Αδέδ*, inquit, veteres Romani litteras
Gracas nesciverunt, & rudes Graca linguæ fuerunt,
ut stellæ, quæ in capite Tauri sunt, propterea fuculas
appellarint, quod eas Graci *υάδες* vocant; tamquam id
verbum Latinum Graci verbi interpretamentum sit. quia
Gracè *υάς*, sues Latine dicantur. sed *υάδες*, inquit,
ετα *ζωδ* *ε* *υω*, ita ut nostri opici putaverunt, sed ab
eo, quod est *υω*, appellantur. nam *ε* quum oriuntur
& quum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres
cient. pluere autem *ε* Graca lingua *υω* dicitur. Hæc
quidem Tiro in Pandectis. sed enim veteres nostri non
usque eo rûpices & agrestes fuerunt, ut stellæ hyadas
idcirco fuculas nominaront, quod *υάς* Latine sues dicantur:
sed ut quod Graci *υπέρ*, nos super dicimus; quod
illi *υπρί*, nos supinus; quod *υφωρδός*, nos subulcus;
quod item illi *υμ*, nos primo *hypnus*, deinde per *y*
Gracæ Latinæque literæ cognationem *somnus*: sic quod
ab illis *υάδες*, à nobis primo *syades*, deinde *fucula*
appellatæ. Stellæ autem istæ non in capite Tauri sunt,
ut Tiro dicit (nullum enim videtur præter eas stellæ
Tauri caput) sed hæc ita circulo, qui Zodiacus dicitur,
sitæ locatæque sunt; ut ex earum positu species quædam
& simulacrum esse videatur Tauri capitis: sicuti cæteræ

partes

partes & reliqua imago Tauri conformata & quasi depicta est locis regionibusque earum stellarum, quas Græci *ωλειδας*, nos vergilias vocamus.

C A P. X.

Quod sororis etymon esse dixerit Labeo Antistius & quod fratris Nigidius.

Labeo Antistius juris quidem civilis disciplinam principali studio exereuit, & consulentibus de jure publice responsovit; cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam sese atque dialecticam litterasque antiquiores altioresque penetraverat; Latinarumque vocum origines rationesque percullerat: eaque præcipue scientia ad enodandos plerosque juris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem ejus editi, qui *posteriores* inscribuntur; quorum librorum tres continui tricesimus octavus & tricesimus nonus & quadagesimus pleni sunt id genus rerum ad enarrandam & illustrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum scripsit, multa posuit partim lepidè atque argutè reperta; sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus; *Soror*, inquit, *appellata est, quod quasi seorsum nascitur; separaturque ab ea domo in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur.* Fratris autem vocabulum *P. Nigidius*, homo impensè doctus, non minus arguto subtilique *εἰρμῶ* interpretatur, *Frater*, inquit, *est dictus quasi ferè alter.*

C A P. XI.

Quem M. Varro aptum iustumque esse numerum convivarum existimavit: ac de mensis secundis & bel-
lariis.

L Epidissimus liber est M. Varronis ex fatiris Menip-
pæis, qui inscribitur, NESCIS. QUID. VESPER.
SERUS. VEHAU. in quo disserit de apto convivarum
numero, deque ipsius convivii habitu cultuque. dicit
autem convivarum numerum incipere oportere à Gra-
tiarum numero, & progredi ad Musarum; id est, profici-
scisci à tribus, & consistere in novem: ut, cum paucissi-
mi convivæ sunt, non pauciores sint quàm tres; quum
plurimi, non plures, quàm novem. nam multos, inquit,
esse non convenit, quòd turba plerumque est turbulenta. &
Romæ, inquit, constat, sed & Athenis, nusquam, aut
cubat. Ipsum deinde convivium constat, inquit, ex rebus
quatuor, & tum denique omnibus suis numeris absolutum
est. si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si
tempus lectum, si apparatus non neglectus. nec loquaces
autem, inquit, convivas, nec mutos legere oportet. quia
eloquentia in foro & apud subsellia, silentium verò non
in convivio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur
id temporis habendos censet non super rebus anxiiis aut
tortuosis, sed jucundos atque invitabiles & cum quadam
illicebra & voluptate utiles; ex quibus ingenium nostrum
venustius fiat & amœnius. Quod profectò, inquit,
eveniet, si de id genus rebus ad communem vite usum
pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in
negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem,
inquit, convivii esse oportet non tam lautum, quàm sine
sordibus: & in convivio legi non omnia debent, sed ea
potissimum que simul sint βιωφελῆ & delectent. Neque
non de secundis quoque mensis cujusmodi esse eas oporteat

porteat præcipit. his enim verbis utitur : *Bellaria*, inquit, *ea maxime sunt mellita, quæ mellita non sunt.* *πέμματα* enim cum *πέδη* societas infida. Quod Varro hoc in loco dixit, *bellaria*, ne quis fortè in ista voce hæreat ; significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. nam quæ *πέμματα* Græci aut *καρπύματα* dixerunt, ea veteres nostri *bellaria* appellaverunt. vina quoque dulciora est invenire in comædiis antiquioribus hoc nomine appellata : dictaque esse ea Liberi.

CAP. XII.

Tribunos plebis præensionem habere, vocationem non habere.

IN quadam epistola Atei Capitonis scriptum legimus Labeonem Antistium legum atque morum populi Romani jurisque civilis doctum apprimè fuisse. *Sed agitabat*, inquit, *hominem libertas quadam nimia atque vecors ; usque eo ut Divo Augusto jam principe & rempublicam obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset.* ac deinde narrat, quid idem Labeo per viatorem à tribunis plebi vocatus responderit. *Quum à muliere*, inquit, *quadam tribuni plebis adversum eum aditi Gellianum ad eum misissent ut veniret & mulieri responderet : jussit eum, qui missus erat, redire, & tribunis dicere, jus eos non habere neque se neque alium quemquam vocandi ; quoniam moribus majorum tribuni plebis præensionem haberent, vocationem non haberent. posse igitur eos venire & prendi se jubere, sed vocandi absentem jus non habere.* Quum hoc in ea Capitonis epistola legissemus ; idipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & vicelimo libro enarratiùs scriptum invenimus : verbaque ipsa super ea re Varronis adscriptimus : *In magistratu*, inquit,

habent alii vocationem, alii preñsonem, alii neutrum, vocationem; ut consules & ceteri qui habent imperium. preñsonem; ut tribuni plebis & alii qui habent viatorem. neque vocationem, neque preñsonem; ut quaestores & ceteri, qui neque lictorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere possunt. & hac omnia, siue adsunt quos vocant, siue acciri iusserunt. tribuni plebis vocationem habent nullam. neque minus multi imperiti, proinde atque haberent, ea sunt usi. nam quidam non modò privatim, sed etiã consulem in rostra vocari iusserunt. ego triumphum vocatus à P. Porcio tribuno plebis non iui auctoribus principibus, & vetus jus tenui. item tribunus quum essem, vocari neminem iusi, neque vocatum à collega parere invitum. Hujus ego juris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitrò vana tunc fiducia, quum privatus esset, vocatum à tribunis non isse. quæ, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obsequi, quos confiteare jus habere prendendi? nam jure prendi qui potest, etiã in vincula duci potest. Sed quærentibus nobis quam ob causam tribuni, qui haberent summam coercendi potestatem, jus vocandi non habuerint: quòd tribuni plebis antiquitùs creati videntur non juri dicundo, nec causis querelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus fuissent: ut injuria, quæ coràm fieret, arceretur: ac propterea jus abnoctandi ademptum: quoniam, ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum & præsentium oculis opus erat,

CAP. XIII.

Quod in libris Humanarum M. Varronis scriptum est, adiles & quaestores populi Romani in jus à privato ad prætorem vocari posse.

Quum ex angulis secretisque librorum ac magistrorum in medium jam hominum & in lucem fori prodissent: quæsitum esse memini in plerisque Romæ stationibus jus publicè docentium aut respondentium, an quæstor populi Romani ad prætorem in jus vocari posset. id autem non ex otiosa quæstione agitabatur: sed usus fortè natæ rei ita erat, ut vocandus esset in jus quæstor. Non pauci igitur existimabant jus vocationis in eum prætori non esse: quoniam magistratus populi Romani proculdubio esset: & neque vocari, neque si venire nollet, capi aut prendi, salva ipsius magistratus majestate, posset. Sed ego, qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, quum hoc quæri dubitarique animadvertissem; protuli unum & vicessimum rerum humanarum, in quo ita scriptum fuit: *Qui potestatem neque vocationis populi viritum habent, neque prehensionis, eos magistratus à privato in jus quoque vocari est potestas. M. Levinus adilis curulis à privato ad prætorem in jus est educus. nunc stipati servis publicis non modò prendi non possunt, sed etiam ultrò summovent populum.* Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus: supra autem in eodem libro quæstores neque vocationem habere neque prehensionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes sententiam concesserunt; quæstorque in jus ad prætorem vocatus est.

C A P. XIV.

Quid sit pomærium.

Pomærium quid esset, augures P. R. qui libros de auspiciis scripserunt, istiusmodi sententia definierunt: *Pomærium est locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii.* Antiquissimum autem pomærium, quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. sed id pomærium pro incrementis reipublicæ aliquotiens prolatum est, & multos editosque collis circumplexum est. habebat autem jus proferendi pomærii, qui populum R. agro de hostibus capto auxerat. Propterea quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, quum cæteri sex intra pomærium sint, Aventinus solum, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomærium sit: neque id Ser. Tullius rex, neque Sulla, qui proferendi pomærii titulum quæsiuit, neque postea Divus Julius, quum pomærium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Hujus rei Messala aliquot causas videri scribit. sed præter eas omnes ipse unam probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspicaverit, avesque irritas habuerit, superatusque in auspicio à Romulo sit. *iccirco, inquit, omnes, qui pomærium protulerunt, montem istum excluderunt, quasi avibus obscænis ominosum.* Sed de Aventino monte prætermittendum non putavi, quòd non pridem ego in Elidis grammatici veteris commentario offendi: in quo scriptum erat, Aventinum antea sicuti diximus, extra pomærium exclusum, post auctore Divo Claudio receptum, & intra pomærii fines observatum.

CAP. XV.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætoremque collegas esse; & quadam alia de auspiciis. item verba ejusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere; & qui magistratus à quibus avocent comitiatum.

IN edicto consulum, quo edicunt qui dies comitiis centuriatis futurus sit, scribitur ex vetere forma perpetua; NE. QUIS. MAGISTRATUS. MINOR. DE. CAELO. SERVASSR. VELIT. quæti igitur solet, qui sint magistratus minores. super hac re meis verbis nihil opus fuit: quoniam liber Messalæ auguris de auspiciis primus, quum hoc scriberemus, forte adfuit. propterea ex eo libro, verba ipsius Messalæ subscripsimus. Patri-
 ciorum auspicia in duas sunt divisa potestates. maxima sunt, consulum, prætorum, censorum, neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis: ideo quod collega non sunt censores consulum aut prætorum; prætores consulum sunt. ideoque neque consules aut prætores censoribus, neque censores consulibus aut prætoribus turbant aut retinent auspicia. at censores inter se, rursus prætores consulesque inter se & vitiant & obtinent. prætor, etsi collega consulis est, neque prætorem, neque consulem jure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora servatum est: & ut in commentario tertiodecimo C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, majus habet consul: & à minore imperio majus aut major collega rogari jure non potest. prætores nos his temporibus prætore creante veterum auctoritatem sumus sequuti: neque iis comitiis in auspicio fuimus. Censores æque non eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: ideo

illi

illi minores, hi majores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitiis magistratus, sed justius curiata datur lege, majores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus verbis Messalæ manifestum fit & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. sed & collegam esse prætorem consuli docet, quod eodem auspicio creantur. Majora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: *Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem avocare potest. prætor & comitiatum & concionem usquequaque avocare potest, nisi à consule. minores magistratus nusquam nec comitiatum nec concionem avocare possunt. ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec avocare alius alii posset, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quamvis multi magistratus simul concionem habere possunt.* Ex his verbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragiis suis aut jubeat aut vetet; concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione.

CAP. XVI.

Humanitatem non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter locuti sunt, magis propriè esse usos.

Qui verba Latina fecerunt, quique his probè usi sunt, *humanitatem* non id esse voluerunt quod vulgus existimat, quodque à Græcis φιλανθρωπία dicitur, & significat dexteritatem quamdam benevolentiamque erga omnes homines promiscam; sed *humanitatem* appellaverunt id propemodùm, quod Græci παιδείαν vocant;

vocant; nos eruditionem institutionemque in bonas artis dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi sunt vel maximè humanissimi. hujus enim scientiæ cura & disciplina ex universis animantibus uni homini data est; iccircoque humanitas appellata est. sic igitur eo verbo veteres esse usos, & cum primis M. Varronem Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant. quamobrem satis habui unum interim exemplum promere. itaque verba posui Varronis è libro rerum humanarum primo, cujus principium hoc est: *Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita, ut volgo dicitur, facili & tractabili & benivolo, tamen rudi literarum sit, (hoc enim cum sententia nequaquam convenit) sed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognoverit.*

CAP. XVII.

Quid apud M. Catonem significent verba hæc inter os & offam.

O Ratio est M. Catonis Censorii, de ædilibus vitio creatis. ex ea oratione verba hæc sunt: *Nunc ita ajunt, in segetibus, in herbis, bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere. sæpe audiui, inter os atque offam multa intervenire posse. verumverò inter offam atque herbam, ibi verò longum intervallum est.* Erucius Clarus, qui præfectus urbi & bis Consul fuit, vir morum & literarum veterum studiosissimus, ad Sulpicium Apollinarem scripsit hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere, ut sibi rescriberet, quænam esset eorum verborum sententia. tum Apollinaris, nobis præsentibus, (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia,) rescripsit Claro, ut viro erudito, brevissimè; vetus

vetus esse proverbium *inter os & offam*, idem significans quod Græcus ille *παροιμιώδης* versus :

Πολλὰ μετὰ τὸ πέλι κῶλιν & καὶ χεῖλε & ἄκρα.

C A P. XVIII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli versum; & inveni-
ri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis,
apud diversos pœtas temporibus variis natos.

Versus est notæ venustatis senarius :

Σοφοὶ τὴν ἄνοιαν τῶν σοφῶν ξυνομοῦσι.

eum versum Plato in Theæteto Euripidi esse dicit, quod
quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum le-
gimus in tragœdia Sophocli, quæ inscripta est *Αἴας ὁ
Λοκρός*. prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripi-
des. sed etiam ille versus non minus notus :

Γέρον ἡρόνια παιδαγωγῆσαι σ' ἐγὼ,

& in tragœdia Sophocli scriptus est, cui titulus est *Φυ-
λάιδες*, & in Bacchis Euripidi. id quoque animadverti-
mus apud Æschylum ἐν τῷ πυφώρῳ *Προμήθῃ*, & apud
Euripidem in tragœdia, quæ inscripta est *Εἰνώ*, eum-
dem esse versum absque paucis syllabis. Æschylus sic :

Σιγῶνθ' ὅπως δεῖ καὶ λέγοντα καλεῖσθαι.

Euripides autem sic :

Σιγῶνθ' ὅπως δεῖ καὶ λέγειν ἰν' ἀσφαλές.

Fuit autem Æschylus non brevi antiquior.

C A P. XIX.

De genere atque nominibus familia Porcia.

Quum in domus Tiberianæ bibliotheca sedere-
mus ego & Apollinaris Sulpicius, & quidam alii
mihi aut illi familiares; prolatus forte liber est ita in-
scriptus; M. CATONIS. NEPOTIS. tum quæri cœ-
ptum

ptum est, quisnam is fuisset *M. Cato Nepos*. atque ibi
 adolescens quispiam, quod ex ejus sermonibus conje-
 ctare potui, non abhorrens à literis; Hic, inquit, est
M. Cato, non cognomento *Nepos*, sed *M. Catonis*
Censorii ex filio nepos, qui pater fuit *M. Catonis* præ-
 torii viri, qui bello civili *Uticæ* necem sibi gladio manu
 sua conscivit. de ejus vita liber est *M. Ciceronis*, qui
 inscribitur, *Laus Catonis*: quem in eodem libro idem
Cicero pronepotem fuisse dicit *M. Catonis Censorii*.
 ejus igitur, quem *Cicero* laudavit, pater hic fuit *M.*
Cato: cujus orationes feruntur inscriptæ, *M. Cato-*
nis Nepotis. Tum *Apollinaris*, ut mos ejus in repre-
 hendendo fuit, placidè admodum leniterque; *Laudo*, in-
 quit, te, mi fili, quod in tantula ætate, etiam si hunc
M. Catonem, de quo nunc queritur, quis fuerit igno-
 ras; audiriuncula tamen quadam de *Catonis* familia a-
 spersus es. non unus autem, sed complures *M.* illius
Catonis Censorii nepotes fuerunt, geniti non eodem
 patre, duos enim *M.* ille *Cato*, qui & orator & cen-
 sor fuit, filios habuit & matribus diversos, & ætatibus
 longè dispares. nam jam adolescente altero, matre ejus
 amissa, ipse quoque jam multum senex, *Salonii* clien-
 tis sui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua
 natus est ei *M. Cato Salonianus*: hoc enim illi cogno-
 mentum fuit à *Salonio* patre matris datum, ex majore
 autem *Catonis* filio, qui prætor designatus patre vivo
 mortuus est, & egregios de juris disciplina libros reli-
 quit, nascitur hic, de quo queritur, *M. Cato M. fi-*
lius, *M. nepos*. is satis vehemens orator fuit: multas-
 que orationes ad exemplum avi scriptas reliquit, & con-
 sul cum *Q. Marcio* Rege fuit: inque eo consulatu, in
Atticam profectus, in ea provincia mortem obiit. sed
 is non ita, ut dixisti, *M. Catonis* prætorii viri, qui se
Uticæ occidit, & quem *Cicero* laudavit, pater fuit:
 nec, quia hic nepos *Catonis Censorii*, ille autem pro-
 nepos

nepos fuit, propterea necessum est patrem hunc fuisse. hic enim nepos, cujus hæc modò prolata oratio est, filium quidem majorem Catonem habuit: sed non eum qui Uticæ periit; sed qui, quum ædilis curulis & prætor fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi vita functus est. ex altero autem viro Censorii filio longè natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt L. Cato & M. Cato, is M. Cato tribunus plebis fuit; & præturam petens mortem obiit: exque eo natus est M. Cato prætorius, qui se bello civili Uticæ interemit, de cujus vita laudibusque quum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorii dixit fuisse, videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non soluta generis ipsius tramitibus, sed temporum quoque spatio disserre, nam quia ille Salonianus in exetema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui a majore fratre ejus geniti erant, hanc temporum differentiam facillè animadvertetis ex hæc ipsa oratione quum eam legetis. Hæc Sulpicius Apollinaris audientibus nobis dixit, quæ postea ita esse, uti dixerat, cognovimus; quum & laudationes funebres & librum commentarium de familia Porcia legeremus.

C A P. XX.

Quod a scriptoribus elegantissimis major ratio habita sit sonitus vocum atque verborum jucundioris, quæ a Græcis & Quiritibus dicitur, quam regula disciplinaque, quæ a grammaticis reperta est.

Interrogatus est Probus Valerius (quod ex familiari ejus quondam comperi) hænc urbem, an has urbes & hænc turrem, an hænc turrim, dici oporteret. Si aut versum, inquit, pangis, aut orationem solutam struis: atque

atque ea verba tibi dicenda sunt, non finitiones illas præ-
ranciaſ neque ſortitinas grammaticas ſpectaveris; ſed
aurem tuam interroga, quo quid loco conveniat dicere.
quod illa ſuaſerit, id proſecto erit rectiſſimum. Tum is,
qui quaſierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam
interrogem? & Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Vir-
gilius percunctatus eſt, qui diverſis in locis *urbes* & *ur-*
bis dixit arbitrio conſilioque uſus auris. nam in primo
Georgicōn, quem ego, inquit, librum manu ipſius
correctum legi, *urbis* per *i* litteram ſcripſit, verba è
verſibus ejus hæc ſunt:

— *urbisne inviſere Caſar*

Terrarumque velis curam.

verte enim, & muta, ut *urbes* dicas, inſubidius neſcio
quid faciès & pinguius. contra in tertio *Æneidos* *urbes*
dixit per *e* litteram.

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut *urbis* dicas: nimis exilis vox erit &
exſanguis. tanta quippe juncturae differentia eſt in con-
ſonantia vocum proximarum, præterea idem Virgilius
turrim dicit, non *turrem*, & *ſecurim*, non *ſecurem*,

Turrim in præcipiti ſtantiem. &

Incertam excuſſit cervice ſecurim.

quæ ſunt, opinor, jucundioris gracilitatis, quàm ſi
ſuo utrumque loco per *e* litteram dicas. At ille, qui in-
terrogaverat, rudis proſecto & aure agreſti homo, Cur,
inquit, aliud alio in loco potius rectiusque eſſe dicas,
non fanè intelligo. Tum Probus jam commotior, No-
li, inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas di-
cere, *urbis* an *urbes*. nam quum id genus ſis, quod vi-
deo, ut ſine jactura tui pecces, nihil perdes, utrum
dixeris. His tum verbis Probus & hæc fini, hominem
dimiſit, ut mos ejus fuit erga indociles, propè incle-
menter. Nos autem aliud quoque poſtea conſimiliter à
Virgilio duplici modo ſcriptum invenimus. nam & *tres*

& tris posuit, eodem in loco, ea iudicii subtilitate, ut si aliter dixeris mutaverisque, & aliquid tamen auris habeas, sentias suavitatem sonitus claudere. versus ex decimo hi sunt:

Tres quoque Threicios Borea de gente suprema,

Et tris quos Idas pater & patria Ismara mittit.

tres illic, tris hic. pensacula utrumque & modulare: reperies suo quodque in loco sonare aptissimè. sed in illo quoque itidem Virgilii versu,

Hac finis Priami fatorum,

simul ut & hic finis dicas, durum atque absonum erit; respicientque aures, quod mutaveris. sicut illud contra ejusdem Virgilii insuavius facias si mutes:

Quem das finem, rex magne, laborum? nam si ita dicas, *Quam das finem;* injucundum nescio quo pacto & laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item *rectos cupressos* dixit contra receptum vocabuli genus, hoc versu:

Capitibus nutantis pinos rectosque cupressos.

firmior ei, credo, & viridior sonus esse vocis visus est *rectos* dicere *cupressos*, quàm *rectas*. contra verò idem Ennius in annali duodevicesimo *aëre fulva* dixit, non *fulvo*; non ob id solum quòd Homerus *νέγε βαΐτων* dicit; sed quod hic sonus, opinor, vocabilior est visus & amœnior. sicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiufque visum, in quinta in Verrem, *fretu*, scribere quàm, *fretos; perangusto*, inquit, *fretu divisa*. erat enim crassius vastiusque, *perangusto fretu*, dicere. itidem in secunda, simili usus modulamine, *manifesto peccato*, inquit, non, *peccato*. hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tironiano reperi. verba sunt Ciceronis hæc: *Nemo ita vivebat, ut nulla ejus vite pars summa turpitudinis esset expers; nemo ita in manifesto peccato tenebatur, ut quum impudens fuisset in facto, tum impudentior videretur si negaret.* Hujus autem vocis quum elegantior hoc in loco sonus est, tum ratio certa

& pro-

& probata est. Hic enim *peccatus*, quasi *peccatio*, rectè Latinèque dicitur: sicut, *hic incestus*, non qui admisit, sed quòd admissum est, & *tributus* quod *tributum* nos dicimus, à plerisque veterum dicta sunt. hic quoque *allegatus* & hic *arbitratus* pro *allegatione* proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione servata, *arbitratu* & *allegatu* meo dicimus. Sic igitur, in *manifesto peccatu*, dixit, ut, in *manifesto incestu*, veteres dixerunt. non quin Latinum esset, *peccato*, dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusque est. Lucretius æquè auribus serviens *funem* feminino genere appellavit, in hisce versibus,

Haud, ut opinor, enim mortalia sacra supernè

Aurea de cælo demisit funis in arva.

quum dicere usitatius manente numero posset,

Aureus è cælo demisit funis in arva.

Sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antistitas* dicit, non, secundùm grammaticam legem, *antistites*. nam quum insolentias verborum à veteribus dictorum plerumque respueret, hujus tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius fami antistita*. usque aded in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem, sed solam aurem secuti sunt suis verba modulis pensitantem. *Quod qui non sentiunt*, inquit idem ipse M. Cicero, quum de numerosa & apta oratione disliceret, *quas auris habeant aut quid in his hominis simile sit, nescio*. illud verò cumprimis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt; quòd, quum dixisset quodam in loco *ἡλοῖός τε ψῆγός τε* alio in loco non *ψηρῶν τε*, sed *ψαρῶν* dixit.

τῶν δ' ὡς τε ψαρῶν νέφθ' ἔρχεται ἢ ἡλοῖῶν,

sequitur non communem, sed propriam in quodque vocis situ jucunditatem: nam si alterum in alterius loco ponas, utrumque feceris sonitu insuave.

Verba T. Castricii rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.

T. Castricius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi ac docendi, summa vir auctoritate gravitateque, & à Divo Hadriano in mores atque litteras spectatus, quum me præsentem (ulus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores vidisset diè feriato tunicis & lacernis indutos & gallicis calceatos; Equidem, inquit, maluissim vos togatos esse. pigritum est cinctos saltem esse & penulatos. sed si hic vester hujuscemodi vestitus de multo jam usu innoscibilis est, soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit: Hæc me audiente Castricius & quædam alia ad eam rem conducentia Romanè & ferverè dixit, plerique autem ex iis, qui audiverant, requirebant, cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas, haberent. sed Castricius profectò scitè atque incorruptè loquutus est. omnia enim fermè id genus quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habentis vincta sunt, soleas dixerunt: nonnumquam voce Græca crepidulas. Gallicas autem verbum esse opinor novum, non diu ante ætatem M. Ciceronis usurpari cœptum. itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum. Cum Gallicis, inquit, & lacerna cucurrissi. neque in ea significatione id apud quemquam alium scriptum lego gravioris dumtaxat auctoritatis scriptorem: sed ut dixi, crepidas & crepidulas prima syllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Græci κρηιδας vocant, ejusque calceamenti sutores crepidarios dixerunt. Sempronius

pronius Afellio in libro rerum gestarum quartodecimo, *Crepidarium*, inquit, *cultellum rogavit a crepidario fuitore.*

C A P. XXII.

Comprecationes, quæ ritu Romano sunt diis, expositæ sunt in libris sacerdotum; inter quas Marti Nerienem tribuunt; & quid Neriene seu Nerio nomen importet.

Comprecationes deum immortalium, quæ ritu Romano fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotum populi Romani & in plerisque antiquis orationibus. In iis scriptum est, *Luam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Furites Quirini, Najam Volcani, Heriem Junonis, Molas Martis, Nerienemque Martis.* ex quibus id quod postremum posui, sic plerosque dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *vypēdas*: sed qui probe loquuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. est enim rectus casus vocabuli ejus, sicut in libris veterum scriptum est, *Nerio.* quamquam M. Varro in satira *Menippea*, quæ inscribitur *συμπόσια*, non *Nerio* sed *Nerienes* vocativè dicit in his versibus:

Ted Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,

Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.

ex quo nominandi quoque casum eundem fieri necessum est. sed *Nerio* à veteribus sic declinatur, quasi *Anio.* nam proinde ut *Anienem*, sic *Nerienem* dixerunt tertia syllaba producta. id autem sive *Nerio* sive *Nerienes* est, Sabinum verbum est, eoque significatur virtus & fortitudo. itaque ex *Claudiis*, quos à *Sabinis* oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine *Nero* appellatus est. sed id *Sabini* accepisse à Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum *Neura* dicunt. unde nos quoque Latine *nervos* appellamus. *Ne-*

rio igitur Martis vis & potentia & majestas quaedam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento conjugem esse Nerienem Martis dicit; atque id sub persona militis in hoc versu:

Mass peregrè adveniens saluat Nerienem uxorem suam.

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falsam novamque opinionem tribuisse, ut Nerienem conjugem esse Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget, qui legset Cn. Gellii annalem tertium. in quo scriptum est, Herfiliam, cum apud T. Tatium verba faceret pacemque oraret, ita precatam esse; *Neria Martis te obsacro, pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & prosperis uti, quod de tui conjugis consilio conigit, uti nos inidem integras rapereut, unde liberos sibi, suis posteris, patria pararem.* De tui, inquit, conjugis consilio, Martem scilicet significans, per quod apparet non esse id poëticè à Plauto dictum; sed eam quoque traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animadvertendum est, quòd Gellius *Neria* dicit per *a* litteram, non *Nerio*, neque *Nerienes*. præter Plautum etiam præterque Gellium Licinius Imbrex vetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ *Nezra* inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Nearam te vocem, sed Nerienem;

Quum quidem Marti es in connubium data.

ita se numerus hujusce versus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contrà quàm suprâ dictum est, corripienda sit. cujus sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quàm ut plura in id verba sumenda fiat: Ennius autem in primo annali in hoc versu;

Nerienem Mavortis & Herclem,

si, quod minimè solet, numerum servavit; primam syllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne hic quidem

dem prætermittendum puto, cuiusmodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, *Nerio* dictum quasi *Neirio*, hoc est, sine ira & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. *ne* enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est.

C A P. XXIII.

M. Catois consularis & censorii pulcherrima exprobatio contra philosophantes nomine & non re.

M. Cato, consularis & censorius, publicis jam privatisque opulentus rebus, villas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse dicit ad annum usque ætatis suæ septuagesimum, atque ibi postea his verbis utitur: *Neque mihi, inquit, edificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est manu preciosum, neque preciosus servus neque ancilla est. si quid est, inquit, quod utar, utor. si non est, egeo. suum cuique per me uti atque frui licet. tum deinde addit: Vitio vertunt, quia multa egeo. at ego illis quia nequeunt egere.* Hæc mera veritas Tusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus herclè promovet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamque inopiam, quam Græcæ Æstorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasque verborum inanes fingentium; qui se nihil habere & nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt, quum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

Quæstam tractatumque quid sint manubiæ: atque inibi dicta quedam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.

IN fastigiis fori Trajani simulacra sunt sita circummundique inaurata equorum atque signorum militarium: subscriptumque est, EX MANUBIÆIS. Quærebat Favorinus, quum in area fori ambularet, & amicum suum consulem operiretur causas pro tribunali cognoscentem, nosque tunc eum sectaremur: quærebat, inquam, quid nobis videretur significare propriè manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studiis doctrinæ multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, significat *ex præda*; *manubia* enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiam si, inquit Favorinus, opera mihi princeps & prope omnis in litteris disciplinisque Græcis sumpta est: non usque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum, quas subsicivo aut tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quod esse dicantur manubiæ præda. sed quæro an M. Tullius, verborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria kalendis Januariis contra Rullum, inani & illepada geminatione junxerit *manubias* & *prædam*, si duo hæc verba idem significant, neque ulla re aliqua dissident, atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipsa M. Tulli statim dixit, ea nos adscribimus hic, *Prædam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeji sedente imperatore decemviri vendent. & infra itidem duo hæc simul junctim posita dixit: Ex præda, ex manubiis, ex auro coronario.* ac deinde ad eum convertit, qui manubias esse prædam dixerunt: &, Videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus

duobus verbis idem, sicuti tu putas, significantibus ineptè & frigide esse usus? ac tali loco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Æschylum insectatus est? quum ait,

Δις ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Διὰ γὰρ ὄψιν;

Ἦκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ καὶ κατέρχουμαι.

Ἦκω ἢ ταυτὸν εἰς τῶ κατέρχουμαι.

Νῆ γὼν δὲ, ὡς ἀπὲρ εἰς εἰς εἶποι γέλοιον,

Χρῆσιν σὺ μάκροτον, εἰ ἢ βέλῃ κάρδοπον.

Nequaquam vero, inquit ille, talia videntur, quale est *μάκροτον & κάρδοπος*; quæ a poetis vel oratoribus Græcis nostrisque celebrandæ & ornandæ rei gratia duobus eadem pluribusve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet hæc repetitio instauratioque ejusdem rei sub alio nomine in *manubius* & in *prada*? num ornat, ut alioqui solet, orationem? num eam modulationem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobandi criminis causâ exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro ejusdem M. Tullii, qui de constituendo accusatore est, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit.* nam quum urbes totas semel dixisset, sedes delubraque addidit; quæ sunt ipsa quoque in urbibus, item in eodem libro simili modo. *Siciliam, inquit, provinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum civitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur.* Hæc, quid videtur, quum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam insuper civitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infrâ posuit, comprehendisset, verba hæc item multa atque varia, *depopulatus esse, vastasse, exinanisse, spoliasse*, nonne unam & eandem vim in sese habent? sanè, sed quia cum dignitate orationis & cum gravi verborum copia dicuntur, quamquam

quam eadem ferè sint & una sententia cooriantur, plurima tamen esse existimantur: quoniam & aures & animum sæpius feriunt. hoc ornatus genus, in crimine uno vocibus multis atque sævis exstruendo, ille jam tunc M. Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit. sicuti in illa, quæ inscripta est, *De decem hominibus*: quum Thermum accusavit quod decem liberos homines eodem tempore interfecisset: hisce verbis eandem omnibus rem significantibus usus est, quæ, quoniam sunt eloquentiæ Latinæ tunc primùm exorientis lumina quædam sublustria, libitum est ea mihi *Στομνημοδότης*. *Tuum nefarium facinus pejore facinore operire postulas. fuccidias humanas facis, tantas trucidationes facis, decem funera facis. decem capita libera interficis. decem hominibus vitam eripis, indicta causa, injudicatis, indemnatis.* item M. Cato in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodiensibus, quum vellet res nimis prosperas dicere, tribus vocabulis idem sentientibus dixit, verba ejus hæc sunt: *Scio solere plerisque hominibus in rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, atque superbiam atque ferociam auferescere.* Itidem Cato, ex Originum septimo, in oratione quam contra Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis super eadem re usus est: *Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, atas, vox, vires, senectus, verum enim verò quum tantam rem publicam ager arbitrarer, sed ante omnium apud Homerum ejusdem rei atque sententiæ luculenta exaggeratio est:*

Ἐκπρεσεί ἐν θελέων ὕπαγε Ζῆς ἐκ τε κούρης
 ἔκ τ' ἀνδρὸς τασίης ἐκ τ' αἰμάτων ἐκ τε κροδίου;

item in alio versu.

ὕμναι τε μάχαι τε φόνοι τ' ἀνδρὸς τασίαι τε.

nam quum omnia ista utrobique multa & continua nomina nihil plus demonstrent quàm prælium, hujus tamen rei varia facies delectabiliter ac decorè multis variis-

que

que verbis depicta est. neque non illa quoque apud eundem poetam una in duobus verbis sententia cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, quum inter Ajaxem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis usus est:

Μητί παιδε φίλα παλεμίζετε μηδέ μάχεσθε.

in quo versu non oportet videri alterum verbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus additum & confarcinatum. est enim hoc inane admodum & futile, sed quum in juvenibus gloriæ studio flagrantibus pervicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ leniter tamen ac blandè objurgaret: atrocitatem rei & culpam perseverandi bis idem dicendo alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplex que eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. ne illa quidem ejusdem significationis repetitio ignava & frigida videri debet:

Μνηστρες δ' ἄρα Τηλεμάχῃ θάνατον τε μόνον
ἔρπον. —

quod bis idem θάνατον καὶ μόνον dixerit, indignitas enim molientiæ tam acerbæ tamque injustæ necis miranda mortis iteratione defleta est. Cæterum quis tam obtuso ingenio est, quin intelligat,

Βάσι' ἴθι ἔλε Ουερε, καὶ

Βάσι' ἴθ' ἴε ταχέια,

verba duo idem significantia non frustra posita esse ἐκ περιθλήα, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre imperatæ celeritatis. Verba quoque illa Marci Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si duræ auris hominibus non placent, non venustatem modò numeris quæsierunt, sed figuram simulationemque oris pluribus simul vocibus verberaverunt. *Vultus denique, inquit, totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit, fesellit, induxit. quid igitur? simile est, inquit, apud eundem*

dem in *præda* & *manubiis* ? nihil profectò illiusmodi, nam neque ornatus sit additis *manubiis*; neque exaggeratus modulatusve: sed aliud omnino *præda* est, ut in libris rerum verborumque veterum scriptum est, aliud *manubia*. nam *præda* dicitur corpora ipsa rerum, quæ capta sunt: *manubia* verò appellata sunt pecunia à quæstore ex venditione *prædæ* redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulandæ invidiæ gratia, decemviros ablaturus, persecuturosque & *prædam* quæ nondum esset venundata, & pecuniam quæ ex venditione *prædæ* percepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam videtis, EX MANUBIIS, non res corporaque ipsa *præda* demonstrat (nihil enim captum est horum à Trajano ex hostibus;) sed facta esse hæc comparataque ex *manubiis*, id est, ex pecunia *prædaticia* declarat. *manubia* enim sunt, sicuti jam dixi, non *præda*, sed pecunia per quæstorem populi Romani ex *præda* vendita contracta. Quod per quæstorem autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari, nam cura ærarii à quæstoribus ad præfectos ærarii tralata est. Est tamen non nusquam in venire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temerè aut incuriosè *prædam* pro *manubiis*, & *manubias* pro *præda* posuerint: aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scitè id peritèque facientibus. sed enim, qui propriè atque signatè loquuti sunt, sicuti hoc in loco M. Tullius, *manubias* pecuniam dixerunt.

C A P. XXV.

Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine. Valeri, in casu vocandi primam syllabam acuendam esse: & item alia ex eisdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.

P. Nigidii verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimo quarto, hominis in disciplinis do-
Arinarum

Crinarum omnium præcellentis. Deinde inquit, vocalatio qui poterit ferrari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi an vocandi sint? nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima: deinde novissima deicitur. at in casu vocandi summo tono est prima; deinde gradatim descendunt. sic quidem P. Nigidius dici præcipit. sed si quis nunc Valerium appellans, in casu vocandi, secundum id præceptum Nigidii acuerit primam; non aberit quin rideatur. Summum autem tonum *agogian* acutam dicit: & quem *acentum* nos dicimus, *vocalationem* appellat: & *casum interrogandi* enim dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertimus. Si *hujus*, inquit, *amici* vel *hujus magni* scribas; *anum, i*, *facito extremam*. *si* verò *hi magnei*, *hi amici*, *casu multitudinis recto*, *tum ante, i*, scribendum erit, *e*, atque id ipsum facies in similibus. item si *hujus terræ* scribas; *i littora sit extrema*. si huic *terræ*; *per, e*, scribendum est. item qui scribit *mei studiosus*; *per, e*, & *i*, scribat, at *quum mi*; *tum per i unum* scribendum est, non *per e*: quia dandi casus est. Hæc nos auctoritate doctissimi hominis adducti, propter eos qui harum quoque rerum scientiam quærunt, non prætermittenda exultimavimus.

C A P. XXVI.

De versibus, quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenii.

Parthenii poetæ versus est:
 Πλαύκῳ ἢ Νήρῳ ἢ Εἰναιλῶ Μελιέρτῃ.
 eum versus Virgilius æmulatus est. Itaque fecit duobus vocabulis venuste immutatis parem:

Glauco & Panoepæ & Indo Melicertæ.
 sed illi Homericæ non tanè re parem neque similem fecit.

cit. esse enim videtur Homeri simplicior & sincerior, Virgili autem *κατὰ φύσιν*, & quodam quasi ferrumine immisso fucior:

Ταῦρον δ' ἈΑφείτο ταῦρον δὲ Ποσειδάωνος.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

C A P. XXVII.

De sententia Panæti philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur ut homines ad cavendas injurias in omni loco intenti paratique sint.

Legebatur Panæti philosophi liber de officiis secundus, ex tribus illis inclutis libris, quos M. Tullius magno cum studio maximoque opere æmulatus est. ibi scriptum est, cum multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maxime, quod esse hæereque in animo debet, id autem est ad hanc ferme sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac sibi suisque esse usui volunt, negotia periculaque ex improviso assidua & prope quotidiana fert. ad ea cavenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper prompto atque intento, ut sunt athletarum, qui pancratia vocantur. nam sicuti illi ad certandum vocati projectis alte brachiis consistunt, caputque & os suum manibus oppositis quasi vallo præmœnunt; membraque eorum omnia, priusquam pugna mota est, aut ad viandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adversus vim & petulantias injuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, sepra solide, expedita, numquam connivens, nusquam aciem suam flexuens, consilia cogitationesque contra fortunæ verbera, contraque insidias iniquorum quasi brachia & manus protendens; ne qua in re adversa & repentina incurfus imparatis improptetisque nobis oboriatur.

C A P.

CAP. XXVIII.

Quod *Quadrigarius*, cum multis mortalibus dixit: ad quid & quantum differret si dixisset, cum multis hominibus.

Verba sunt *Claudii Quadrigarii* ex annalium ejus tertiodecimo: Concione dimissa *Metellus* in Capitolium venit cum mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota civitas eum reduxit. Quum is liber eaque verba *M. Frontoni*, nobis ei ac plerisque aliis assidentibus, legerentur; & cuidam haud sanè viro indocto videretur multis mortalibus, pro hominibus multis, ineptè frigidèque in historia, nimisque id poëticè dixisse: tum *Fronto* illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, aliarum hominum judicii elegantissimi mortalibus multis ineptum tibi videri & frigidum? nihil autem arbitrare causæ fuisse, quòd vir modestus atque puri ac propè quotidiani sermonis mortalibus maluit, quàm hominibus dicere? eamdemque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hominibus, ac non, cum multis mortalibus diceret. Ego quidem, inquit, sic existimo, nisi si me scriptoris istius omnisque antiquæ orationis amor atque veneratio cæco esse judicio facit, longè atque longè esse amplius, prolixius, fortius, in significanda totius propè civitatis multitudine mortales quàm homines dixisse. namque multorum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest, multi autem mortales nescio quo pacto & quodam sensu inenarrabili omne fere genus, quod in civitate est, & ordinum & ætatum & sexus, comprehendunt: quod scilicet *Quadrigarius*, ita ut res erat, ingentem atque promiscam multitudinem volens ostendere, cum multis mortalibus *Metellum* in Capitolium venisse dixit, ἐμφοτικώτερον, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea

nos omnia, quæ Fronto dixit, quum ita, ut par erat, non approbantes tantum, sed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne existimetis semper atque in omni loco, *mortales multos*, pro *multis hominibus*, esse dicendum, ne planè fiat Græcum illud de Varronis satira proverbium; ἢ Ἐπὶ τῆ φωνῆ μύρον. Hoc iudicium Frontonis, etiam de parvis minutisque vocabulis, non prætermittendum putavi: ne nos fortè fugeret lateretque subtilior huiuscemodi verborum consideratio.

C A P. XXIX.

Non hæcenus esse faciem, qua vulgò dicitur.

A Nimadvertere est pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in quâ nata sunt, decessisse vel in aliam longè vel in proximam, eamque decessionem factam esse consuetudine & inscitia temerè dicentium, quæ, cuiusmodi sint, non didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant os tantum & oculos & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quando facies sit forma omnis & modus & factura quædam corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aspectu species & à fingendo figura, itaque Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, *faciem dixit hominis pro corporis longitudine.*

Ætate, inquit, integra, feroci ingenio, facie proœra virum.

Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusquemodi aliarum, facies dicitur, nam montis & cœli & maris facies, si tempestivè dicatur, probè dicitur. Sallustii verba sunt ex historia secunda: *Sardinia in Africo mari facie vestigiū humani in Orientem quam in Occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Pœnulo *faciem,*

faciem, pro totius corporis colorisque habitu dixit. verba Plauti hæc sunt:

*Sed earum nutrix qua sit facie, mihi expedi.
Statura haud magna, corpore aquilo st. ipsa ea st.
Specie venusta, ore parvo atque oculis pernigris.
Formam quidem hercle verbis depinxti probe.*

Præterea memini Quadrigarium in undecimo faciem pro statura totiusque corporis figura dixisse.

C A P. XXX.

Quid sit in satira M. Varronis, caninum prandium.

LAudabat venditabatque se nuper quispiam in libraria sedens, homo ineptè gloriosus, tamquam unus esset sub omni cælo satirarum M. Varronis enarrator; quas partim Cynicas, alii Menippeas appellant. & jaciebat inde quædam non admodum difficilia: ad quæ conjicienda aspirare posse neminem dicebat. Tum fortè eum ego librum ex isdem satiris ferebam, qui *Ἰσχυρῶν* inscriptus est. propius igitur accessi: & Nosti, inquam, magister, verbum illud scilicet è Græcia vetus; Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei? orò te legas hos versus pauculos, & proverbii istius, quod in his versibus est, sententiam dicas mihi. lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis; ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? indistincta namque sient & confusa quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. Tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus desiderantibusque, accepit à me librum veterem, fidei spectatæ, luculentè scripturæ: accepit autem inconstantissimo vultu & mœstissimo. sed quid deinde dicam? non audeo herclè postulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, si cum librum accepissent, non ii magis in legendo deridiculi fuissent:

ita & sententias intercidebat, & verba corruptè pronun-
 ciabat. reddidit igitur mihi librum multis jam ridentibus;
 & Vides, inquit, oculos meos ægros affiduisque lucu-
 brationibus prope jam perditos? vix ipsos litterarum a-
 pices potui comprehendere: quum valebo ab oculis, re-
 vise ad me, & librum istum tibi totum legam. Rectè,
 inquam, sit oculis magister tuis. sed, in quo illis nihil
 opus est, id rogo te dicas mihi. *caninum prandium* in
 hoc loco, quem legisti, quid significat? atque ille e-
 gregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus,
 exsurgit statim: & abiens, Non, inquit, parvam rem
 quæris. talia ego gratis non doceo. Ejus autem loci,
 in quo id proverbium est, verba hæc sunt: *Non vides apud*
Mnestheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album,
medium, quod vocant αἶνον; novum, vetus, medium: &
efficere nigrum virus, album urinam, medium πείρα?
novum refrigerare, vetus calefacere, medium esse pran-
dium caninum? quid significet, *prandium caninum*,
 rem leviculam diu & anxie quæsitivimus: *prandium* au-
 tem abstemium, in quò nihil vini potatur, *caninum* di-
 citur, quoniam canis vino caret. quum igitur *medium*
 vinum appellasset, quod neque novum esset neque ve-
 tus, & plerumque homines ita loquantur, ut omne
 vinum aut novum esse dicant aut vetus: nullam vim
 habere significavit neque novi neque veteris quod *me-*
dium esset; iccirco pro vino non habendum, quia neque
 refrigeraret, neque calefaceret. *refrigerare* id dicit, quod
 Græcè ἀψύχου dicitur.

Vide Sis. prefat.
 hujus libri.